

Vihreiden poliittisen tavoiteohjelman luonnos

*Tämä on työryhmän luonnos poliittisen tavoiteohjelman kommenttikierrokselle 8.–28.3.2022.
Ohjelmaan tulee palautteen pohjalta vielä lukuisia muutoksia ja lopullinen ohjelma
hyväksytään puoluekokouksessa toukokuussa.*

Elinvoimainen luonto ja vakaa ilmasto	1
Varjellaan luontopääomaa ja suojellaan ympäristöä	1
Rakennetaan ilmastopositiivinen Suomi ja vahvistetaan energiaiitsenäisyyttä	2
Siirrytään kiertotalouteen	3
Kestävä talous ja reilu työelämä	3
Uudistetaan taloutta ja tehostetaan verotusta	3
Parannetaan yrittämisen edellytyksiä ja sijoitetaan innovaatioihin	4
Kasvatetaan työllisyyttä ja tehdään työelämästä joustavampaa eri elämäntilanteisiin	5
Tasa-arvoinen koulutus ja kukoistava kulttuuri	6
Palautetaan Suomen koulutus maailman parhaaksi	6
Tuetaan nuorten kasvua ja kehitystä laadukkaalla toisen asteen opetuksella	7
Pidetään huolta korkeakoulujen toimintaedellytyksistä	8
Mahdollistetaan jatkuva oppiminen	9
Turvataan harrastusmahdollisuudet ja vahvistetaan kansalaisyhteiskuntaa	9
Panostetaan kulttuuriin ja taiteen tekemiseen	10
Hyvinvoivat ihmiset	10
Parannetaan nuorten osallisuutta	10
Tuetaan perheitä ja perheellistymistä	11
Puretaan esteet vammaisten ja ikäihmisten aktiiviselta osallistumiselta	12
Kehitetään sosiaali- ja terveyspalveluita	13
Vähennetään köyhyyttä ja uudistetaan sosiaaliturvaa	13
Luodaan yhdenvertainen eläke- ja ansioturva kaikille työn muodoille	14
Vähennetään päihteiden ja uhkapelaamisen haittoja	14
Turvallinen ja yhdenvertainen oikeusvaltio	15
Edistetään sukupuolten välistä tasa-arvoa	15
Puututaan syrjintään	16
Vaalitaan vähemmistökansojen, -kielten ja kulttuurien rikkautta	16
Luodaan pelisäännöt maahanmuutolle ja edellytykset kotoutumiseen	17

Puolustetaan oikeusvaltion perusteita ja demokratiaa	18
Huolehditaan turvallisuudesta ja varautumisesta	19
Turvataan yksityisyyden suoja digitaalisessa maailmassa	20
Elinvoimaiset kaupungit ja maaseutu	20
Mahdollistetaan alueiden ja kaupunkien elinvoima	20
Rakennetaan tulevaisuuden kestävää liikennejärjestelmää ja liikenteen taloudellista ohjausta	21
Tehdään maa- ja metsätaloudesta reilumpaa ja kestävämpää	22
Uudistetaan ruokapolitiikkaa	23
Parannetaan eläinten oikeuksia ja hyvinvointia	24
Suomi osana Eurooppaa ja maailmaa	24
Syvennetään eurooppalaista yhteistyötä	24
Tehdään rohkeaa maailmanpolitiikkaa arvojemme pohjalta	25
Varmistetaan Suomen puolustus turvallisuustilanteen heikennyttä	26

1 Elinvoimainen luonto ja vakaa ilmasto

2 Varjellaan luontopääomaa ja suojellaan ympäristöä

3 *Hyvinvointimme on täysin riippuvainen luonnosta ja sen tarjoamista ekosysteemipalveluista.*
4 *Siksi luontokato on pysäytettävä ja luontopääomaa vahvistettava. Luontopositiivinen Suomi*
5 *turvaa myös puhtaan ilman ja veden sekä elävän Itämeren.*

- 6 ● Vauhditetaan luonnonsuojelua
    - 7 ○ suojellaan 10 prosenttia maa- ja vesialasta tiukasti ja 30 prosenttia yhteensä
8 aloittaen valtion maista ja luonnontilaisista alueista
9 ○ tuplataan luonnonsuojelun rahoitus 300 miljoonaan euroon vuodessa,10 turvataan Metso- ja Helmi-ohjelmien jatko ja laajennetaan Metso Pohjois-11 Suomeen12 ○ ennallistetaan alueita erityisesti Etelä-Suomessa ja nykyisten suojelualueiden13 lähetyvillä14 ○ laajennetaan yhteisöjen lahjoitusvähenys koskemaan tieteen, taiteen ja15 kulttuurin lisäksi luonnonsuojelua
- 16 ● Parannetaan uhanalaisten lajien suojelua
  - 17 ○ kielletään uhanalaisten lajien metsästäminen ja kalastaminen
18 ○ turvataan lintujen pesintä lopettamalla pesimäaikaiset hakkuut
- 19 ○ laajennetaan verkkokalastuksen rajoituksia saimaannorpalle tärkeillä20 vesialueilla21 ○ päivitetään vesivoimayhtiöiden ympäristö- ja kalatalousvelvoitteet
- 22 ● Vahvistetaan ympäristöhallintoa ja -oikeutta
  - 23 ○ perustetaan valtakunnallinen LUOVA-virasto, jolle keskitetään ympäristöön
24 liittyvä valvonta
- 25 ○ säädetään ilmastolakia vastaava luontolaki26 ○ sisällytetään ympäristövahingot ryhmäkannelakiin27 ○ perustetaan poliisiin ympäristörikoksiin keskittyvä yksikkö28 ○ siirretään maa- ja metsätalousministeriöstä ilmastoon ja ympäristöön liittyvät29 tehtävät ympäristöministeriölle
- 30 ● Lopetetaan luonnolle haitalliset tuet kuten soiden ojituksen tuki
- 31 ● Asetetaan ekologinen kompensatio velvoitteeksi rakentamisessa
- 32 ● Hyödynnetään vapaaehtoisia sopimuksia elinkeinoelämän kanssa
- 33 ympäristötavoitteiden edistämiseksi
- 34 ● Rahoitetaan kuntien ja alueiden kestävyystyötä
- 35 ● Vahvistetaan kaivoslakia rajaamalla arvokkaat luontoalueet, kulttuuriympäristöt,
- 36 pohjavesialueet ja saamelaisten kotiseutualue kaivostoiminnan ulkopuolelle
- 37 ● Veloitetaan Itämerellä liikkuvat alukset jättämään jätevetensä maihin

38 Rakennetaan ilmastoposiitiivinen Suomi ja vahvistetaan
39 energiaitsenäisyyttä

40 *Ilmastohätätilaan vastaamisella ja energiariippuvuuden vähentämisellä on tulipalokiire. Siksi*
41 *nopeutamme reilua siirtymää kohti ilmastoposiitivista taloutta, irtaannumme fossiilisten*
42 *polttoaineiden tuonnista ja huolehdimme siitä, että kaikki pysyvät muutoksessa mukana.*
43 *Valitsemme tehokkaita ja kestäviä ilmastoratkaisuja, jotka synnyttävät vientiä ja työpaikkoja.*

- 44 ● Vahvistetaan päästötavoitteita ja kiihdytetään ilmastotyötä
    - 45 ○ ulotetaan hiilineutraaliustavoite 2035 koskemaan myös kulutusperäisiä
46 ○ päästöjä
47 ○ aikaistetaan tavoitetta hiilinegatiivisuudesta48 ○ kasvatetaan Suomen hiilikädenjälkeä eli myönteistä ilmastovaikutusta49 ○ maamme rajojen ulkopuolella kiihdyttämällä ilmastoratkaisujen vientiä ja50 ○ tukemalla köyhien maiden ilmastotyötä51 ○ edistetään hiiltä sitovia teknologioita ja hiilen kierrätystä raaka-aineeksi52 ○ asettamalla negatiivisille päästöille omat tavoitteet ja kilpailuttamalla53 ○ ratkaisuja avoimella huutokaupalla54 ○ perustetaan edustava kansalaispaneeli tekemään asiantuntijoiden tuella55 ○ ehdotuksia reiluista ilmastotoimista eduskunnalle56 ○ laaditaan vapaaehtoisille päästökompensaatioille pelisäännöt57 ○ irrotetaan julkiset sijoitusvarat (esim. eläkerahastot) fossiilitaloudesta
- 58 ● Turvataan ihmisille reilu muutos
  - 59 ○ otetaan käyttöön hiiliosinko eli väline, jolla osa päästöverojen tuotosta
60 ○ voidaan palauttaa kansalaisille asuinpaikan tai tulotason perusteella
- 61 ○ tarjotaan energiaomavaraisuuslainoja helpottamaan energiaremontteja,62 ○ lämmitystavan vaihtamista ja vähäpäästöisen auton hankintaa63 ○ varmistetaan taloyhtiöihin jalkautuva energianeuvonta64 ○ kevennetään toimitusvarmuusvaatimusta sähkönsiirron kustannusten65 ○ kohtuullistamiseksi maaseudulla
- 66 ● Ydinvoiman suhteen tuemme:
  - 67 ○ nykyisten ydinreaktorien jatkolupien myöntämistä, jos Säteilyturvakeskus
68 ○ arvioi toiminnan jatkamisen turvalliseksi
- 69 ○ ydinenergialain uudistuksen nopeuttamista ja pienydinreaktorien70 ○ tyyppihyväksyntää Euroopan tasolla turvallisuudesta tinkimättä71 ○ Suomessa valittua ratkaisua ydinjätteen loppusijoittamisesta72 ○ uusien ydinvoimatekniikoiden TKI-rahoitusta
- 73 ● Vahvistetaan energiaturvallisuutta ja kiihdytetään energiasiirtymää
  - 74 ○ laaditaan energiaitsenäisyyden vahvistamisesta kansallinen ohjelma, jolla
75 ○ luovutaan ripeästi energian tuonnista Venäjältä
- 76 ○ kasvatetaan energian varmuusvarastoja77 ○ haetaan puolustusvoimien tutkaongelmaan ratkaisu, jotta saadaan78 ○ tuulivoimaa rakennettua myös Itä- ja Etelä-Suomeen79 ○ vauhditetaan sähkön varastointia, sähkön ja vedyn siirtoverkkojen80 ○ rakentamista sekä sähkön kysyntäjoustoja

81 Siirrytään kiertotalouteen

82 *Luonnonvarojen ylikulutus kiihdyttää kestävyyskriisiä ja tuhlaa voimavaroja. Siksi*
83 *rakennamme kiertotaloutta, jossa luonnonvarat ja arvo pysyvät kierrossa mahdollisimman*
84 *pitkään. Samalla luomme uusia elinkeinoja ja työpaikkoja.*

- 85 ● asetetaan rohkeat tavoitteet luonnonvarojen käytön kohtuullistamiselle
- 86 ● edistetään jakamistaloutta ja tuote palveluna -liiketoimintaa
- 87 ● ajetaan EU:ssa tehokkaita kiertotaloustoimia kuten
  - 88 ○ ekosuunnitteludirektiivin laajentamista
  - 89 ○ oikeus korjata -lainsäädäntöä
  - 90 ○ tuottajavastuun laajentamista
  - 91 ○ sekoitevelvoitetta fossiilisen muovin korvaamiseksi
- 92 ● luodaan yhdessä teollisuudenalojen kanssa kiertotalouden tiekartat
- 93 ● valjastetaan taloudellinen ohjaus kiertotalouden edistämiseen
  - 94 ○ lasketaan korjauspalveluiden arvonlisävero 10 prosenttiin
  - 95 ○ korotetaan kaatopaikkajätteen veroa
  - 96 ○ otetaan käyttöön maa-aines- ja kertakäyttötuoteverot
  - 97 ○ otetaan käyttöön pantti elektroniikkatuotteille
- 98 ● laajennetaan muovinkeräysvelvoite kaikkeen muoviin
- 99 ● tuetaan kansainvälisen sopimuksen laatimista muovisaasteiden leviämisen
- 100 estämiseksi
- 101 ● edistetään purkujätteen kierrätystä ja varmistetaan EU-tasolla tämän mahdollistava
- 102 sääntely
- 103 ● lisätään rahoitusta kiertotalouden TKI-toimintaan ja viennin edistämiseen
- 104 ● helpotetaan vanhojen rakennusten peruskorjaamista ja tyhjäksi jääneiden
- 105 rakennusten käyttötarkoituksen muuttamista

106 Kestävä talous ja reilu työelämä

107 Uudistetaan taloutta ja tehostetaan verotusta

108 *Hyvinvointiyhteiskunnan ja vihreän siirtymän rahoittaminen edellyttää vahvaa julkista*
109 *taloutta. Edistämme hyvinvointitaloutta, vihreää siirtymää ja digitalisaatiota kestävä*
110 *talouden uusina kulmakivinä. Teemme rohkeita rakenteellisia uudistuksia, jotta talouden*
111 *kestävyys voidaan varmistaa pitkällä aikavälillä ja selviämme myös tulevista kriiseistä.*

- 112 ● Uudistetaan valtiontalouden kehysmenettelyä niin, että se ottaa huomioon myös
- 113 verotulojen muutokset ja mahdollistaa välttämättömät tulevaisuusinvestoinnit
- 114 ● Houkutellessaan Suomeen enemmän investointeja
  - 115 ○ säilytetään yhteisövero kilpailukykyisellä tasolla
  - 116 ○ vahvistetaan Business Finlandin kykyä houkuttaa ulkomaisia investointeja
  - 117 ○ tarjotaan valtiontakausta Suomeen kohdistuviin vihreisiin investointeihin
  - 118 ○ mahdollistetaan pääomasijoittajille pysyvä oleskelu Suomessa
- 119 ● Tehostetaan julkisen sektorin toimintaa
  - 120 ○ automatisoimalla päätöksentekoa ja edistämällä digitalisaatiota

- 121 ○ tehostamalla julkisten toimitilojen käyttöä
- 122 ○ virtaviivaistamalla hallintoa
- 123 ○ hyödyntämällä yksityisiä toimijoita julkisen tuotannon kirittäjinä
- 124 ● Siirrytään säilyttävistä ja ympäristölle haitallisista yritystuista elinkeinorakennetta
- 125 uudistaviin ja vihreää siirtymää edistäviin
- 126 ● Myydään harkitusti omistuksia kaupallisesti toimivissa valtionyhtiöissä ja rahoitetaan
- 127 tuotoilla tulevaisuusinvestointeja ja velan lyhentämistä, mutta pidetään kiinni
- 128 luonnollisista monopoleista ja strategisista omistuksista
- 129 ● Lisätään kilpailua
- 130 ○ vahvistetaan Kilpailu- ja kuluttajaviraston voimavaroja
- 131 ○ vapautetaan apteekkimarkkinoita ja henkilöjunaliikennettä
- 132 ● Täydennetään bruttokansantuotetta mittareilla, jotka ottavat huomioon
- 133 luontopääoman ja ihmisten hyvinvoinnin
- 134 ● pidetään kokonaisveroaste pohjoismaisella kilpailukykyisellä tasolla
- 135 ● toteutetaan vähintään miljardin euron suuruinen vihreä verouudistus korottamalla
- 136 ympäristö- ja kulutusveroja sekä alentamalla vastaavasti työn ja yrittämisen verotusta
- 137 ● sidotaan energia- ja ympäristöverot indeksiin
- 138 ● torjutaan veronkiertoa ja aggressiivista verosuunnittelua
- 139 ● automatisoidaan tuloverotuksen ennakonpidätys ja sosiaalivakuutusmaksujen
- 140 maksatus ottamalla käyttöön kansalaisen verotili
- 141 ● puretaan hallintarekisterilainsäädäntö ja ajetaan siitä luopumista koko EU:ssa
- 142 ● uudistetaan pääomaverotusta
- 143 ○ tehdään verotuksesta reilumpaa niin, että pienet pääomatulot vapautetaan
- 144 verosta ja suurempien verotusta kiristetään
- 145 ○ siirrytään kohti mallia, jossa pääomatuloja voi ansaita verottomasti matalan
- 146 riskin normaalituoton verran ja ylittävää osaa verotetaan progressiivisesti
- 147 ● uudistetaan kiinteistövero
- 148 ○ määritetään verolle riittävät vähimmäistasot ja oikeat kiinteistöjen arvot
- 149 ○ siirrytään verottamaan ensisijaisesti maan arvoa
- 150 ○ joustavoitetaan veron maksamista niin, ettei verosta aiheudu kohtuuttoman
- 151 hankalia tilanteita erityisesti pienituloisille
- 152 ○ selvitetään keinoja kehittää veroa niin, että se ottaa paremmin huomioon
- 153 vaikeat tilanteet muuttotappioalueilla
- 154 ● poistetaan työvoiman liikkuvuutta haittaava asuntokauppojen varainsiirtovero ja
- 155 nostetaan vastaavasti kiinteistövero

156 Parannetaan yrittämisen edellytyksiä ja sijoitetaan 157 innovaatioihin

158 *Työ ja hyvinvointi syntyvät yrittämisestä ja uuden luomisesta. Siksi parannamme yrittämisen*
159 *edellytyksiä ja lisäämme rahoitusta tutkimukseen, kehitykseen ja innovaatioihin.*

- 160 ● nostetaan tutkimus-, kehitys ja innovaatorahoitus neljään prosenttiin
- 161 bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä
- 162 ● kohdennetaan innovaatorahoitusta vihreää siirtymää tukeviin ratkaisuihin
- 163 ● vauhditetaan uusien työpaikkojen syntymistä pk-yrityksiin

- 164 ○ huojennetaan ensimmäisen työntekijän työnantajamaksuja ensimmäisenä
- 165 työskentelyvuonna
- 166 ○ kohdistetaan palkkatukea pieniin yrityksiin
- 167 ○ kehitetään pk-yritysten sopimusehtojen vähimmäistasoa suojaavaa
- 168 lainsäädäntöä esimerkiksi maksuehtojen suhteen
- 169 ○ lisätään valtioneuvoston päätöksiä pk-yrityksille käyttöpääoman turvaamiseksi
- 170 ● helpotetaan uuden yrityksen aloittamista konkurssin jälkeen
- 171 ● edistetään yrittäjyyskasvatusta ja -koulutusta kaikilla koulutusasteilla
- 172 ● laajennetaan rakennemuutostukia tilanteisiin, joissa rakennemuutos etenee
- 173 vaiheittain ja eri puolilla maata (esim. turveala)
- 174 ● jatketaan julkisesti rahoitettujen tietovarantojen avaamista etenkin tiedon
- 175 hyödyntämisen kannalta arvokkaiden tietoineistojen ja avoimien rajapintojen osalta
- 176 ● siirrytään kohti yhdenvertaista sosiaaliturvaa kaikille työn ja yrittämisen muodoille
- 177 ○ parannetaan yrittäjien, itsensätyöllistäjien ja freelancereiden sosiaaliturvaa
- 178 ○ siirrytään kohti yhtenäistä eläkevakuutusta, joka kertyy sekä palkkatyöstä että
- 179 yritystoiminnasta yhteisillä ehdoilla
- 180 ○ päivitetään tulorekisteri sisällyttämään yrittäjän ansio- ja osinkotulot
- 181 ○ tuodaan kaikki palkansaaajat, yrittäjät sekä muut verotettavaa ansiotuloa
- 182 saavat yhteisen ansiosidonnaisen sosiaaliturvan piiriin
- 183 ● virtaviivaistetaan ja vauhditetaan luvitusta erityisesti välttämättömissä vihreissä
- 184 investoinneissa kuten merituulipuistoissa ja sähkön siirtolinjoissa
- 185 ● kehitetään julkisia hankintoja
- 186 ○ kasvatetaan innovatiivisten hankintojen osuutta ottamalla käyttöön riskitakuu
- 187 ○ helpotetaan pienten yritysten mahdollisuuksia osallistua kilpailutuksiin
- 188 ○ veloitetaan ottamaan hankinnoissa huomioon niiden kestävyys
- 189 ○ tehdään käytettävyydestä ja ihmislähtöisyydestä hankintakriteeri
- 190 ● tartutaan luovan talouden mahdollisuuksiin
- 191 ○ asetetaan tavoitteeksi kasvattaa kulttuurin ja luovien alojen osuutta
- 192 bruttokansantuotteesta kohti EU:n keskitasoa
- 193 ○ jatketaan audiovisuaalisen alan tuotantokannustimen rahoitusta
- 194 ○ nostetaan elokuvasäätiön rahoitusta kotimaiselle elokuvatuotannolle
- 195 vastaamaan pohjoismaista tasoa
- 196 ● siirretään maa- ja metsätalouteen liittyvät työ- ja elinkeinoministeriölle

197 Kasvatetaan työllisyyttä ja tehdään työelämästä joustavampaa 198 eri elämäntilanteisiin

199 *Talouden ja ihmisten hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että mahdollisimman moni pääsee*
200 *mukaan työelämään. Siksi puramme kannustinloukkuja ja parannamme uussuomalaisten ja*
201 *täsmätyökykyisten mahdollisuuksia työllistyä. Samalla uudistamme työelämää niin, että se*
202 *nykyistä paremmin auttaa jaksamisessa ja tunnistaa erilaiset elämäntilanteet.*

- 203 ● taataan yli 55-vuotiaille, pienten lasten vanhemmille ja mielenterveyskuntoutujille
- 204 subjektiivinen oikeus lyhentää työaikaansa
- 205 ● parannetaan alustataloudessa työskentelevien asemaa
- 206 ○ veloitetaan alustojen ylläpitäjät vastaamaan toimeksisaajien eläkkeistä ja
- 207 muusta sosiaaliturvasta

- 208 ○ mahdollistetaan, että alustayritys voi tilittää alustan kautta työtä tekevän
- 209 sosiaaliturvamaksut suoraan palkkionmaksun yhteydessä
- 210 ● parannetaan nollasopimuksella työskentelevien asemaa
- 211 ○ poistetaan nollasopimuksella työllistettyjen karenssi, jos tunteja ei ole tarjottu
- 212 ○ mahdollistetaan useat samanaikaiset nollasopimukset
- 213 ○ taataan oikeus kieltäytyä nollasopimuksella tarjotusta työstä
- 214 ● työllistetään täsmätyökykyisiä
- 215 ○ lisätään työolosuhteiden järjestelytuen käyttöä
- 216 ○ kehitetään palkkatukea sisältämään nykyistä enemmän täsmätyökykyisten
- 217 työllistymistä tukevia elementtejä
- 218 ● lisätään työperäistä maahanmuuttoa ja parannetaan uussuomalaisten työllistymistä
- 219 ○ nopeutetaan Euroopan ulkopuolelta tulevien työntekijöiden ja heidän
- 220 perheenjäsentensä työlupien saantia, niin, että päätöksen hakemukseen saa
- 221 kahdessa viikossa
- 222 ○ helpotetaan turvapaikanhakijoiden työllistymistä mm. mahdollistamalla
- 223 turvapaikkahakemuksen muuntaminen työperusteiseksi
- 224 oleskelulupahakemukseksi
- 225 ○ helpotetaan ulkomailla hankitun pätevyyden tunnustamista ja
- 226 täydennyskoulutusta
- 227 ○ poistetaan työlupien tarveharkinta
- 228 ● laajennetaan Ohjaamo-toiminta myös yli 30-vuotiaisiin yhden luukun periaatteella
- 229 ● huolehditaan, että työnantajilla on mahdollisuus hyödyntää joustoja tilanteissa, joissa
- 230 työvoiman tarve vaihtelee, ja parannetaan työntekijöiden turvaa ja oikeuksia näissä
- 231 tilanteissa
- 232 ● edistetään vuosilomapankkia, jonka avulla lomapäivät seuraavat työntekijää
- 233 työpaikasta toiseen
- 234 ● haetaan kolmikantaisesti malli sunnuntailisien uudistamisesta vastaamaan paremmin
- 235 tämän päivän tarpeita työntekijöiden kokonaisansioita laskematta
- 236 ● parannetaan mahdollisuuksia etätööhön
- 237 ○ taataan työntekijöille oikeus osittaiseen etätööhön, jos se on työtehtävien
- 238 puolesta mahdollista eikä aiheuta työnantajalle kohtuutonta haittaa
- 239 ○ laajennetaan työtaturma- ja työturvallisuuslakien soveltamista etätööhön
- 240 ● lisätään paikallista sopimista työntekijöiden asema turvaten
- 241 ○ mahdollistetaan paikallinen sopiminen alle 10 henkilöä työllistävissä
- 242 yrityksissä sopimalla koko henkilöstön kanssa, jos luottamusmiestä ei ole
- 243 ○ säädetään paikallisia työehtosopimuksia koskevasta työntekijöiden
- 244 tulkintaetuoikeudesta
- 245 ○ toteutetaan työmarkkinajärjestöjen ryhmäkanneoikeus

246 Tasa-arvoinen koulutus ja kukoistava kulttuuri

247 Palautetaan Suomen koulutus maailman parhaaksi

248 *Varmistamme jokaisen mahdollisuudet osallistua laadukkaaseen koulutukseen aina*
249 *varhaiskasvatuksesta alkaen asuinpaikasta riippumatta ja turvaamme jokaiselle lapselle*
250 *riittävän tuen purkaaksemme lapsen taustoista johtuvia eroja. Opettajien ja kasvattajien*

251 *jaksamisesta, osaamisesta ja osaamisen päivittämisestä sekä alan houkuttelevuudesta on*
252 *pidettävä huolta.*

- 253 ● Lopetetaan hankehumppa. Tuetaan koulutuksen kehittämistyötä pitkäjänteisesti.
- 254 ● Panostetaan kaikilla koulutusasteilla opettajien jaksamiseen sekä laadukkaisiin
- 255 työolosuhteisiin ja -välineisiin alkaen terveistä tiloista ja teknisistä välineistä jatkuen
- 256 hyvään johtamiseen ja mahdollisuuksiin kehittyä työssä.
- 257 ○ Mahdollistetaan etäpedagogiikan täydennyskoulutus.
- 258 ● Vahvistetaan varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa oppilashuoltoa ja oppilaan
- 259 tukea.
- 260 ○ Varmistetaan kouluterveydenhoitajien, - psykologien ja kuraattoreiden
- 261 riittävyys ja saavutettavuus.
- 262 ○ Lisätään erityisopettajien ja varhaiskasvatuksen avustajien resurssia
- 263 vastaamaan tuen tarvetta.
- 264 ○ Vahvistetaan tunne - ja vuorovaikutustaitoja opetuksessa ja seksuaali- ja
- 265 turvataito- eli kehotunnekasvatuksen osaamista erityisesti
- 266 varhaiskasvatuksessa.
- 267 ● Ehkäistään päiväkotien ja koulujen eriytymistä tukemalla esimerkiksi tasa-arvorahalla
- 268 niiden päiväkotien toimintaa, joiden alueilla on paljon työttömyyttä, sosiaalisia
- 269 ongelmia, vieraskielisiä ja vähävaraisia perheitä.
- 270 ● Puututaan kiusaamiseen ja kouluväkivaltaan heti, tehokkaasti ja moniammatillisesti.
- 271 Varmistetaan tämä lainsäädännöllä sekä osaamisen ja resurssien vahvistamisella.
- 272 ● Joustavoitetaan koulutuspolun alkua toteuttamalla joustava esi- ja alkuopetus.
- 273 Laajennetaan kaksivuotinen esiopetus koko maahan.
- 274 ● Koulunaloituksen varhentamisesta ja lykkäyksestä tehtävä helpompaa.
- 275 ● Kannustetaan poikia lukemaan uusien oppimismateriaalien ja poikia kiinnostavien
- 276 kirjojen avulla kouluissa. Vahvistetaan opettajien sukupuolitietoista osaamista, jotta
- 277 poikiin ja tyttöihin kohdentuvat samat odotukset.
- 278 ● Turvataan päiväkotien ja koulujen mahdollisuus viedä lapsia kokemaan taidetta ja
- 279 kulttuuria ja tuodaan erilaisia esityksiä ja taide-elämysten päiväkoteihin ja kouluihin.
- 280 Vahvistetaan kulttuurin asemaa varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmissa sekä taito-
- 281 ja taideaineiden asemaa perusopetuksessa ja koulupäivän yhteyteen tuotavissa
- 282 harrastuksissa.
- 283 ● Otetaan käyttöön yhteinen katsomusaine perusasteella ja toisella asteella.

284 **Tuetaan nuorten kasvua ja kehitystä laadukkaalla toisen asteen**
285 **opetuksella**

286 *Oikeus oppia ja saada opetusta läpi elämän kuuluu jokaiselle taustasta tai elämäntilanteesta*
287 *riippumatta, eikä koulutuksesta saa muodostua este omien unelmien toteuttamiselle.*

- 288 ● Koulutuksen rahoitusta on lisättävä pysyvästi ja pitkäjänteisesti. Ammatillisen
- 289 opetuksen aiempien leikkauksien pysyvä poisto on varmistettava.
- 290 ● Turvataan ammatillisen koulutuksen alueellinen saavutettavuus ja koulutustarjonnan
- 291 laajuus sekä riittävä lähiopetus jokaiselle opiskelijalle.

- 292 ○ Mahdollistetaan toisen paikkakunnan toisen asteen oppilaitoksen opintojen
293 suorittaminen etänä ja tehdään oppilaitosten ulkopuolisille opiskelijoille
294 avoimia kurssitarjottimia.
- 295 ● Varmistetaan lukiokoulutuksen rahoituksen pitkäjänteisyys ja tuetaan lukiolaisten
296 jaksamista.
    - 297 ○ Korjataan lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmä ja poistetaan siihen sisältyvä
298 vuosittain rahoitusta heikentävä yksikköhintojen leikkuri.
    - 299 ○ Kehitetään lukioihin opiskelijapalautejärjestelmä
    - 300 ○ varmistetaan lukiokoulutuksen saavutettavuus.
  - 301 ● Varmistetaan kaikille toisen asteen opiskelijoille laadukas opinto-ohjaus ja
302 sisällytetään opintoihin yrittäjyyskasvatusta ja työelämätaitoja.
  - 303 ● Varmistetaan, että korkeakouluopiskelu on mahdollista niin lukiosta kuin
304 ammatillisesta oppilaitoksesta valmistuneille.
  - 305 ● Seurataan oppivelvollisuuden laajentamisen vaikutuksia, erityisesti nivelvaiheiden
306 tavoitteiden toteutumisen suhteen.
  - 307 ● Varmistetaan, että jokainen Suomeen muuttanut saa tehdä toisen asteen opinnot ja,
308 ettei kielitaidon puute ohjaa uravalintoja.

309 Pidetään huolta korkeakoulujen toimintaedellytyksistä

310 *Laadukas korkeakoulu ja tutkimus edellyttävät vakaata, riittävää ja ennustettavaa*
311 *rahoitusta. Korkea osaaminen, tiede ja tutkimus ovat Suomelle tärkeä pääoma.*

- 312 ● Uudistetaan pääsykoejärjestelmää helpottamaan pääsyä toiselta asteelta
313 korkeakouluun sekä kehitetään siirtohakua sujuvoittamaan alalta toiselle sekä
314 ammattikorkeakoulun ja yliopiston välillä siirtymistä sekä ulkomaisten opintojen
315 hyväksymistä.
  - 316 ○ Kasvatetaan korkeakoulujen aloituspaikkoja ja rahoitetaan paikat
317 täysimääräisesti.
  - 318 ○ Kehitetään ristiinopiskelua ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen välillä.
- 319 ● Mahdollistetaan täysipainoinen opiskelu.
  - 320 ○ Korotetaan opintorahaa 100 eurolla ja poistetaan opintotuen kaksiportaisuus.
  - 321 ○ Kehitetään opintolainajärjestelmää yhdenvertaisemmaksi huomioiden erilaiset
322 elämäntilanteet.
- 323 ● Nostetaan korkeakoulujen perusrahoituksen tasoa pysyvästi ja uudistetaan
324 järjestelmää kannustamaan laadukkaaseen opetukseen ja tutkimukseen. Nostetaan
325 tutkimuksen rahoitus tasolle, joka mahdollistaa kunnianhimoisen ja tuloksellisen
326 tutkimustyön myös pidemmissä hankkeissa.
  - 327 ○ Turvataan akatemiarahoituksen taso.
- 328 ● Tehdään nykyisin käytössä olevista ETA-alueen ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden
329 lukukausimaksuista korkeakouluille vapaaehtoiset.
- 330 ● Hyödynnetään etäopiskelun parhaita puolia koronapandemian jälkeenkin.
  - 331 ○ Mahdollistetaan joidenkin tutkintojen suorittaminen myös kokonaan etänä.
- 332 ● Perustetaan luonto- ja ilmastopaneelien kaltainen itsenäinen riippumaton tutkijoista
333 koostuva koulutuspoliittinen asiantuntijapaneeli.

334 Mahdollistetaan jatkuva oppiminen

335 *Jatkuvalla oppimisella vastaamme tiedonjanon lisäksi työelämän muuttuviin tarpeisiin.*

- 336 ● Mahdollistetaan elinikäinen oppiminen kannustavalla täydennyskoulutuksen ja
337 osaamisturvan mallilla, kuten osaamistilillä. Osaamisen päivittäminen ei saa jäädä
338 yksilön vastuulle vaan sen tulee olla houkuttelevaa myös työnantajille ja koulutuksen
339 järjestäjille.
- 340 ● Lisätään muunto- ja päivityskoulutuksia.
  - 341 ○ Mahdollistetaan myös avoimen ammatillisen koulutuksen tarjoaminen
  - 342 erityisesti aloilla, joissa on osaajapulaa tai osaamistarpeet ovat muutoksessa.
- 343 ● Vahvistetaan mahdollisuutta opiskella työttömyysturvalla tai sairauspäivärahalla.
  - 344 ○ Työttömyysturvalla opiskelun tulee kohdella kaikkia aloja ja opiskelijoita
  - 345 yhdenvertaisesti.
- 346 ● Mahdollistetaan avoimen korkeakoulun opintoja jokaiselle, jolla ei ole vielä
347 korkeakoulututkintoa suoritettuna.
- 348 ● Tehdään kansallinen digistrategia ja vahvistetaan työelämässäolevien digitaitoja.

349 Turvataan harrastusmahdollisuudet ja vahvistetaan 350 kansalaisyhteiskuntaa

351 *Kynnyksen astua kirjastoon, uimahalliin tai konserttiin on oltava matala ihan jokaiselle.*
352 *Erityisesti lapsilla on oltava mahdollisuus harrastamiseen taustasta, asuinpaikasta tai*
353 *varallisuudesta riippumatta. Järjestöjen ja kansalaisliikkeiden toimintaedellytyksiä on*
354 *suojeltava, sillä osallisuus ei toimi ylhäältä alaspäin.*

- 355 ● Toteutetaan harrastustakuu niin, että kaikilla lapsilla ja nuorilla on vähintään yksi
356 harrastus.
- 357 ● Turvataan kirjastopalvelut helposti saavutettavana lähipalveluna.
  - 358 ○ Rahoitetaan kirjastojen digisiirtymää sähköisten aineistojen määrän
  - 359 kasvattamiseksi.
  - 360 ○ Poistetaan e-lainojen lainausmäärärajoitukset ja varmistetaan tekijöille niistä
  - 361 sama korvaus kuin fyysisistä lainoista.
- 362 ● Varmistetaan heikossa taloudellisessa tilanteessa olevien mahdollisuus kokea
363 kulttuuria ottamalla Kaiku-kortti käyttöön koko maassa.
- 364 ● Kannustetaan kaikkia ihmisiä ja ihmisryhmiä liikunnan pariin.
  - 365 ○ Turvataan riittävät avustukset niin seuroille kuin liikuntapaikkainvestointeihin.
  - 366 ○ Mahdollistetaan kaikille nuorille liikunnallinen harrastus ja mahdollistamalla
  - 367 harrasteurheilun kilpaurheilun rinnalla sekä laittamalla liikuntaneuvonnan
  - 368 palveluketjut kuntoon.
  - 369 ○ Otetaan entistä vahvemmin huomioon liikuntapalveluissa toiminta- ja
  - 370 liikkumisesteiset sekä myös muut vähemmistöryhmät. Häirintään ja syrjintään
  - 371 liikunnassa ja urheilussa tulee puuttua edistämällä kiusaamisen ja syrjinnän
  - 372 nollatoleranssia laaja-alaisessa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.
- 373 ● Vahvistetaan kansalaisyhteiskuntaa
  - 374 ○ Muutetaan yhdistyslakia siten, että kokonaan digitaalinen yhdistystoiminta
  - 375 sallitaan.

- 376 ○ Helpotetaan yhdistysten varainkeruuta muuttamalla rahankeräyslaki
377 lupaperusteisesta ennakkoilmoittautumiseen ja jälkikäteisvalvontaan
378 perustuvaksi. Mahdollistetaan rahankeräys kansalaistoiminnalle myös ilman
379 yhdistystä.
380 ○ Tarjotaan etä-äänestämisen ja sähköisen allekirjoittamisen järjestelmät
381 julkisena palveluna yhdistyksille ja muuhun ei-kaupalliseen toimintaan.

382 Panostetaan kulttuuriin ja taiteen tekemiseen

383 *Haluamme, että Suomessa taide ja kulttuuri kukoistavat. Puolustamme taiteen vapautta ja*
384 *itseisarvoa sekä kulttuuripalveluiden monimuotoisuutta ja saavutettavuutta.*

- 385 ● Tehdään opetus- ja kulttuuriministeriön taide- ja kulttuuribudjettiin merkittävä
386 tasokorotus ja säilytetään se jatkossakin yli prosentissa valtion talousarvion
387 loppusummasta.
388 ● Kehitetään kulttuurin rahoitusjärjestelmiä tukemaan perinteisten toimijoiden ohella
389 myös spontaania ja kokeiluluontoista toimintaa.
390 ● Taiteen tekemisen edellytyksien vahvistaminen
391 ○ Kasvatetaan valtion taiteilija-apurahojen määrää sadalla kappaleella.
392 ○ Vahvistetaan tekijänoikeussuojaa huomioiden uudet käyttöalustat ja -tavat.
393 ○ Kehitetään nopean ja tehokkaan tulonmenetyksen kompensatiomallia
394 huomioimaan kaikki luovilla aloilla toimivat ammattilaiset.
395 ○ Helpotetaan eri lähteistä tulevien lyhyiden apurahojen laskemista yhteen
396 sosiaaliturvan määräytymisessä.
397 ● Vahvistetaan ihmisten yhdenvertaisuutta omaehtoisen kulttuurin tekemisen ja
398 harrastamisen suhteen. Esimerkiksi huomioimalla toimeentulotuessa
399 harrastusvälineet ja mahdollistamalla henkilökohtainen apu harrastustoimintaan
400 vammaiselle.
401 ● Huolehditaan taiteen perusopetuksen saavutettavuudesta sekä siitä, etteivät maksut
402 muodostu esteeksi kenenkään taideharrastukselle.
403 ● Varmistetaan, että kulttuurin toimijaksi ja kokijaksi pääsee erilaisista taustoista ja
404 kulttuureista tulevat ihmiset ja että väestöllinen moninaisuus otetaan huomioon
405 kaikkien valtion rahoitusta saavien tahojen toiminnassa
406 ● Perustetaan taiteilijaresidenssejä vainoa pakeneville taiteilijoille ja taiteen tutkijoille
407 yhteistyössä esimerkiksi yliopistojen ja taidelaitosten kanssa.

408 Hyvinvoivat ihmiset

409 Parannetaan nuorten osallisuutta

410 *Nuorten syrjäytyminen on aikamme suuri vitsaus, jonka eteen on ponnistettava entistä*
411 *paremmin. Nuoria tulee kuulla heitä koskevassa päätöksenteossa. Corona-aika on koetellut*
412 *ennennäkemättömällä tavalla nuorten ikäluokkaa ja nuorille kohdennetulla erityistuella*
413 *voimme estää kokonaisen ikäluokan putoamisen kyydistä. Tarvitsemme inhimillisempää*
414 *tahtia nuorten elämään ja suorituspainoiden purkamista.*

- 415 ● Toteutetaan aito nuorisotakuu ja taataan kaikille nuorille työ- tai opiskelupaikka
416 määräajassa.
- 417 ○ Tuetaan aliedustettuja ryhmiä korkeakouluopintoihin hakeutumisessa
418 esimerkiksi järjestämällä valmentavia opintoja maahanmuuttajataustaisille
419 nuorille sekä varmistamalla, että vammaisuus ei estä opintojen suorittamista.
- 420 ● Tiivistetään yhteistyötä koulun välillä nuorisotyössä, terveydenhoidossa ja
421 sosiaalityössä. Varmistetaan riittävät resurssit etsivälle nuorisotyölle ja
422 koulunuorisotyölle.
- 423 ● Otetaan vuorovaikutus-, elämänhallinta- ja tunnesäätelytaidot osaksi koulupolkua
424 varhaiskasvatuksesta lähtien.
- 425 ● Jokaiselle nuorelle harrastus.
- 426 ● Otetaan käyttöön nuorelle suoraan maksettava nuorisoraha ja vähennetään sama
427 osuus huoltajalle maksettavasta lapsilisästä.
- 428 ● Lisätään lainvalmistelussa nuorten sekä erityisesti vammaisten nuorten osallistamista
429 ja kuulemista.
- 430 ○ Perustetaan nuorten elinoloihin ja nuorille tärkeisiin asioihin keskeisesti
431 vaikuttaviin ministeriöihin nuorten kuulemis- ja vaikuttamistoimiin.

432 Tuetaan perheitä ja perheellistymistä

433 *Tuetaan perheitä ennaltaehkäisevästi ja otetaan lainsäädännössä ja sosiaalietuuksissa ja*
434 *palveluissa huomioon perheiden monimuotoisuus. Tuetaan ihmisiä toteuttamaan*
435 *perheellistymishaaveita ja saavuttamaan toivottu lapsiluku.*

- 436
- 437 ● Säädetään eettisesti kestävä, syrjimätön ja ei-kaupallinen sijaissynnytyslaki.
- 438 ● Vanhemmuuteen sidotuissa sosiaalietuuksissa ja palveluissa huomioitava perheiden
439 monimuotoisuus, mm. sateenkaari- ja uusperheet, adoptioperheet,
440 vuoroviikkoperheet ja yksinhuoltajaperheet.
- 441 ○ Annetaan lapselle oikeus useampaan kuin kahteen juridiseen huoltajaan.
- 442 ○ Lisätään adoptioperheille oikeus 40 päivän odotusrahaan lapsipäätöksestä.
- 443 ○ Mahdollistetaan lapsilisän maksaminen tasan huoltajien kesken omalla
444 ilmoituksella.
- 445 ○ Nostetaan yksihuoltajien perustoimeentulon lisäosaa 14 prosentista 20
446 prosenttiin.
- 447 ● Lisätään kuormituksen alla olevien perheiden kotipalvelua ja tehdään sen
448 hakemisesta helppoa.
- 449 ● Kehitetään neuvolaa tukemaan entistäkin paremmin perheiden jaksamista ja
450 parannetaan odottajien ja synnyttäjien tukea parantamalla hedelmöityshoitojen
451 saatavuutta
- 452 ○ Kaikilla synnyttäneillä tulee olla mahdollisuus ns. äitiysfysioterapiaan
453 ○ Kohdataan isät ja lapsen muut huoltajat tasaveroisina vanhempina.
- 454 ● Otetaan perhekeskuksen palveluvalikoimaan myös teinineuvolat, eli murrosikäisten
455 nuorten vanhemmille ja koko perheille suunnatut tukipalvelut.
- 456 ● Vahvistetaan eroauttamisen palveluita ja painetta eroriitojen ratkaisuun
457 oikeusasteissa. Puututaan lasten vieraannuttamiseen toisesta vanhemmasta.
- 458 ● Mahdollistetaan perheen ja opiskelun yhdistäminen huomioimalla se niin
459 tavoitteellisissa suoritusajoissa kuin opintososiaalisissa eduissa.

- 460 ● Poistetaan varhaiskasvatusmaksut
- 461 ● Mahdollistetaan isovanhempainvapaa eli ansiosidonnaisen vanhempainvapaan
- 462 pitäminen isovanhemmille.
- 463 ● Naisten aseman parantamiseksi työelämässä tarkastellaan kotihoidontuen
- 464 lyhentämistä tai vähintään kiintiöittämistä.
- 465 ● Parannetaan seksuaaliterveyttä
- 466 ○ Uudistetaan aborttilainsäädäntö niin, että lääkärinlausunnoista luovutaan ja
- 467 abortin saamiseksi riittää raskaana olevan oma tahto.
- 468 ○ Helpotetaan sterilisaatiota ja lasketaan sen ikäraja.
- 469 ○ Maksuton ehkäisy alle 30-vuotiaille TAI alle 25-vuotiaille. Varmistetaan, että
- 470 kaikilla on pääsy laadukkaaseen ehkäisyneuvontaan.
- 471 ○ Kuukautissuojien (ja inkontinenssituotteiden) alv:n laskeminen
- 472 kuukautisköyhyyden torjumiseksi ja tarjotaan ilmaisia suojia kouluissa ja
- 473 terveystieteissä.

474 Puretaan esteet vammaisten ja ikäihmisten aktiiviselta

475 osallistumiselta

476 *Haluamme rakentaa yhteiskuntaa, jossa kaikilla on yhdenvertaiset oikeudet ja mahdollisuus*

477 *olla täysivertainen yhteiskunnan jäsen vammaisuudesta, iästä tai henkilön toimintakykyyn*

478 *liittyvästä seikasta riippumatta. Tavoittelemme esteetöntä yhteiskuntaa. Ikäihmisten*

479 *pärjäämistä omillaan tulee vahvistaa, mutta kun omat voimat ei riitä, ei kenenkään tulisi*

480 *joutua taistelemaan tarvitsemistaan palveluista.*

- 481 ● Vahvistetaan tehostetun ja erityisen tuen sekä henkilökohtaisen opintojen ohjauksen
- 482 saatavuutta kaikilla kouluasteilla, myös varhaiskasvatuksessa.
- 483 ○ Lisätään tietoa neuropsykiatrisista haasteista kärsivien lasten ja -nuorten
- 484 moninaisuudesta ja varmistetaan saumaton tiedonkulku ja yhteistyö
- 485 viranomaistahojen välillä.
- 486 ● Turvataan vammaisille lapsille ja nuorille koulupolun jatkuvuus.
- 487 ● Lisätään vammaisten ihmisten tietoisuutta omista oikeuksista.
- 488 ○ Vammaisille ja heidän huoltajille mahdollisuus palveluohjaajaan, joka auttaa
- 489 laatimaan hakemuksia kuntoutuksen sekä sosiaalipalvelujen saamiseksi.
- 490 ● Tuetaan yhdenvertaisuutta rahoittamalla tietoyhteiskuntataitojen kehittämisprojekteja
- 491 ja siten parannetaan kaikkien mahdollisuuksia käyttää digitaalisia palveluita.
- 492 Varmistetaan keskeisimpiin viranomais- ja kaupallisiin palveluihin myös ei-
- 493 digitaalinen vaihtoehto.
- 494 ● Hyödynnetään jalkautuvia palveluita, kuten liikkuvia hoitajia ja lääkäreitä, sekä
- 495 erityisesti haja-asutusalueilla etäyhteyksin toteutettavia palveluja ja yhteydenottoja.
- 496 ● Inhimillinen ja laadukas hoiva.
- 497 ○ Varmistetaan virikkeellinen toiminta kaikille hoivan piirissä oleville.
- 498 ○ Pariskuntien on saatava elää perheenä myös silloin, kun vain toinen tarvitsee
- 499 laitostaista hoivaa.
- 500 ● Harkitaan henkilöstömitoitusta myös kotihoitoon.
- 501 ● Turvataan kaikkien omaishoitajien vapaat niin, että molempien osapuolien viihtyvyys
- 502 ja jaksaminen paranee lomitusajan aikana.
- 503 ○ Korotetaan omaishoidon tuen vähimmäishoitopalkkiota.

- 504 ● Asumispalveluyksiköille selkeämmät/ tiukemmat laatukriteerit. Kehitetään uusia,
505 yhteisöllisempiä asumisen malleja.
- 506 ● Turvataan fyysinen ja sosiaalinen esteettömyys kaikkiin julkisiin palveluihin ja tiloihin.
507 Päivitetään lainsäädäntö rakennusten esteettömyyden osalta selemmäksi.
- 508 ● Tuetaan asuntojen esteettömyysremontteja ja annetaan asuntoneuvontaa sitä
509 tarvitseville.

510 Kehitetään sosiaali- ja terveystalvaeluita

511 *Merkittävän sote-uudistuksen toteuduttua on aika keskittyä palveluiden sisällölliseen*
512 *kehittämiseen. Henkilöstöpulan ratkaiseminen, voimakas mielenterveyspalveluiden*
513 *kysynnän kasvaminen sekä ikäihmisten määrän lisääntyminen haastaa luomaan*
514 *toimintamalleja, joissa palvelutarpeeseen voidaan vastata kevyemmillä palveluilla ja niitä*
515 *pitää voida nykyistä paremmin ehkäistä ennalta.*

- 516 ● Sote-alan henkilöstöpulaan vastataan riittävällä palkkauksella ja paremilla
517 työoloilla. Johtamista on parannettava ja henkilöstöllä oltava mahdollisuus vaikuttaa
518 omaan työhön.
- 519 ○ Tarvitsemme hoitajien lisäksi enemmän lääkäreitä sekä sosiaalityön ja muun
520 sosiaalialan ammattilaisia.
- 521 ● Alennetaan sote-palveluiden asiakasmaksuja ja otetaan käyttöön terveystmenojen
522 yhteinen maksukatto.
- 523 ● Toteutetaan terapiatakuu ja luodaan koko Suomeen perustason matalan kynnyksen
524 mielenterveyspalvelut. Lisätään resursseja koko mielenterveydenhoidon ketjuun
525 perustasolta erikoissairaanhoidon ja otetaan hoidossa huomioon myös läheiset.
- 526 ○ Tehdään psykoterapeuttikoulutuksesta maksutonta ja varmistetaan
527 ammattilaisten riittävyys.
- 528 ● Toteutetaan lastensuojelun kokonaisuudistus lasten oikeuksien turvaamiseksi.
- 529 ● Parannetaan kuntoutukseen pääsyä liittämällä hoitotakuuseen kuntoutukseen
530 pääsyn määräajat määrittävä kuntoutustakuu.
- 531 ● Puretaan sosiaali- ja terveystalvaeluiden rahoituksen monikanavaisuutta ja
532 panostetaan laadukkaaseen julkiseen terveydenhuoltoon. Vahvistetaan
533 hyvinvointialueiden itsehallintoa ja otetaan käyttöön maakuntaverot.

534 Vähennetään köyhyyttä ja uudistetaan sosiaaliturvaa

535 *Haluamme vähentää köyhyyttä kokevien määrää nostamalla perusturvan tasoa*
536 *parantamalla sosiaaliturvan kattavuutta ja yhdenvertaisuutta. Otetaan konkreettisia askeleita*
537 *kohti perustuloa ottamalla käyttöön takuutulo ja automatisoimalla ja kehittämällä*
538 *sosiaaliturvaetuuksien myöntämistä.*

- 539 ● Nostetaan perusturvaa 50 eurolla.
- 540 ● Otetaan käyttöön ensimmäisenä askeleena kohti perustuloa 200 euron vastikkeeton
541 ja veroton takuutulo kaikille Suomen sosiaaliturvan piirissä oleville täysi-ikäisille.
- 542 ○ Ansiotulot sekä osa ensisijaisista etuuksista leikkaavat takuutuloa, jolloin
543 takuutulo hyödyttää erityisesti pienituloisia.
- 544 ● Korjataan toimeentulotuen akuutit ongelmat.
- 545 ● Palautetaan yleinen asumistuki vuokratasoindeksiin.

- 546 ● Ehkäistään ylivelkaantumista
- 547 ○ Valtakunnallistetaan sosiaalisen luototuksen toimintamalli
- 548 ● Mahdollistetaan terveyden ja toimintakyvyn perusteella saatavan sosiaaliturvan
- 549 myöntäminen joustavammin myös silloin, kun selkeää diagnoosia vaivaan ei löydy.
- 550 ● Automatisoidaan ja yhtenäistetään etuuksia ja etuuksien maksatusta.
- 551 ○ Automatisoidaan tulorekisterin avulla yleisen asumistuen tuloharkinta eli tuen
- 552 leikkautuminen tulojen noustessa.
- 553 ○ Yhtenäistetään etuuksien rahamääräiset laskentatavat kuukausikohtaisiksi ja
- 554 yhtenäistetään etuuksien maksatus samalle kuukauden päivälle.
- 555 ○ Automatisoidaan ei-harkinnanvaraisten tukien päätöksentekoa, jolloin
- 556 manuaalista käsittelyä ja tapauskohtaista harkintaa vaativien hakemusten
- 557 käsittelyyn jää enemmän resursseja.

558 Luodaan yhdenvertainen eläke- ja ansioturva kaikille työn 559 muodoille

560 *Kohdellaan ansiosidonnaisten etuuksien saajia yhdenvertaisesti tehdyn työn muodosta*
561 *riippumatta. Huolehditaan eläkejärjestelmän kestävyydestä ja oikeudenmukaisuudesta.*

- 562 ● Porrastetaan ansiosidonnaisen työttömyysturvan kestoja siten, että nykyistä
- 563 lyhyemmällä työssäoloehdolla saa lyhyen ansioturvan. Selvitetään mahdollisuutta
- 564 ansioturvan keston kytkemiseen työmarkkinoiden suhdannevaihteluihin.
- 565 ● Muutetaan kaikkien ansiosidonnaisten päivärahaetuuksien työssäoloehto ja
- 566 suuruuden määrittely tuloperusteiseksi siten, että kaikki veronalainen ansiotulo työn
- 567 muodosta riippumatta kerryttää ansioturvaa yhteisellä kertymällä.
- 568 ○ Luodaan Kelaan työttömän ansiopäiväraha, jota maksetaan niille, jotka eivät
- 569 kuulu työttömyyskassaan.
- 570 ● Kannustetaan työntekoon ottamalla eläkkeissä ja työkyvyttömyyseläkkeessä
- 571 käyttöön tasaisen leikkautumisen malli, jossa suojaosan ylittävät työtulot leikkaavat
- 572 eläkettä tasaisesti.
- 573 ● Pidetään huolta eläkejärjestelmän kestävyydestä
- 574 ○ Otetaan käyttöön automaattinen työeläkemaksun vakautusmekanismi.
- 575 ○ Toteutetaan eläkemaksun tarpeellinen korotus ja tasapainotetaan
- 576 järjestelmän kustannuksia korottamalla työeläkkeiden verotusta tai
- 577 pienentämällä niihin kohdistuvia verovähennyksiä.
- 578 ● Poistetaan 18 vuoden alaikäraja eläkkeiden kerryttämiselle.
- 579 ● Nostetaan taiteilija- ja urheilijaeläkkeiden määrää todellista tarvetta vastaavalle
- 580 tasolle.

581 Vähennetään päihdeiden ja uhkapelaamisen haittoja

582 *Haluamme edistää päihdehaittojen vähentämistä ja madaltaa kynnystä hakea apua päihde-*
583 *ja peliongelmiin. Tunnustamme, että huumeiden käyttö ei lopu lakeja kiristämällä vaan se voi*
584 *johtaa vain ongelmien syvenemiseen. Sen sijaan haluamme torjua haittoja ja tehdä*
585 *näyttöperustaista päihdepolitiikkaa.*

- 586 ● Perustetaan asiantuntijaryhmä arvioimaan keinoja päihdehaittojen minimoimiseksi ja
587 päihdepolitiikan inhimillistämiseksi.
- 588 ● Helpotetaan päihdeongelmaisten hoitopääsyä ja mahdollistetaan sekä lääkkeetön,
589 että lääkinnällinen hoito. Mahdollistetaan kaksoisdiagnoosit ja lopetetaan
590 päihhteettömyyden vaatiminen mt-ongelmien hoidossa uusimman tutkimustiedon
591 mukaisesti.
- 592 ● **Kannabis: vaihtoehto 1**
- 593 ● Poistetaan kannabiksen käytön, hallussapidon ja omaan käyttöön kasvatuksen
594 rangaistukset.
- 595 ● **Kannabis: vaihtoehto 2**
- 596 ● Poistetaan kannabiksen käytön, hallussapidon ja omaan käyttöön kasvatuksen
597 rangaistukset ja aloitetaan laillistamisen ja markkinoiden sääntelyn valmistelu.
- 598 ● Mahdollistetaan lainsäädännöllä turvalliset huumeiden käyttöhuoneet.
- 599 ● Edistetään Eurooppalaista alkoholikulttuuria. Mahdollistetaan pienpanimoiden ja
600 Alkon alkoholin etämyynti muiden EU-maiden tapaan.
- 601 ● Kiristetään uhkapelaamisen sääntelyä ja helpotetaan hoitopääsyä sekä
602 peliriippuvuuden tunnistamista sosiaali- ja terveydenhuollossa.

603 Turvallinen ja yhdenvertainen oikeusvaltio

604 Edistetään sukupuolten välistä tasa-arvoa

605 *Haluamme tietoisesti ja johdonmukaisesti tunnistaa ja murtaa syrjiviä rakenteita, jotka*
606 *estävät eri sukupuolten täysivaltaisen osallistumisen työ-, perhe- tai yhteiskuntaelämään.*
607 *Vihreiden tavoitteena on kaikille reilumpi yhteiskunta, jossa ei ole sukupuoleen liittyvää*
608 *syrjintää tai kapeita sukupuolirooleja.*

- 609 ● Torjutaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja noudatetaan Istanbulin sopimuksen
610 velvoitteita täysimääräisesti.
- 611 ○ Varmistetaan, että poliisilla on osaaminen ja resurssit käsitellä ripeästi
612 seksuaalisen väkivallan uhriksi joutuneiden tekemät ilmoitukset.
- 613 ● Puututaan lähisuhdeväkivaltaan.
- 614 ○ Kaikki lähisuhdeväkivallan uhrien palvelut on muutettava täysin
615 maksuttomiksi ja maksujen periminen esimerkiksi poliisin saattamis- ja
616 turvaamispalveluista on lopetettava.
- 617 ○ Lisätään turvakotipaikkojen saatavuutta.
- 618 ○ Tiukennetaan lähestymiskieltojen valvontaa ja helpotetaan
619 lähestymiskieltojen saamista.
- 620 ● Edistetään sukupuolten välistä tasa-arvoa
- 621 ○ Lisätään lastentarhanopettajien sukupuolisensitiivistä koulutusta, jotta eri
622 sukupuoliin kohdentuvat samat odotukset
- 623 ○ Puretaan opiskelu- ja alavalintojen eriytymistä sukupuolen, sosiaalisen ja
624 kulttuurisen taustan perusteella panostamalla opinto-ohjaukseen.

- 625 ○ Samasta tai vastaavasta työstä tulee maksaa samaa palkkaa sukupuolesta
- 626 riippumatta. Edistetään palkka-avoimuutta.
- 627 ○ Puututaan poikien alentuneisiin oppimistuloksiin.
- 628 ○ Kehitetään asepalvelusta tasa-arvonäkökulmasta.
- 629 ○ Sukupuolikiintiöt pörssiyritysten hallituksiin
- 630 ● Parannetaan seksi- ja erotiikka-alan työntekijöiden oikeuksia, otetaan
- 631 ihmisoikeuskeskeinen näkökulma suostumukselliseen seksityöhön.
- 632 ● Pakkoavioliittojen purkamiseen ajantasaiset säännökset.
- 633 ● Ehkäistään sukuelinten silpomista myös Suomessa.
- 634 ● Puututaan kunniaväkivaltaan.

635 Puututaan syrjintään

636 *Vihreät on feministinen, antirasistinen ja yhdenvertaisuutta kannattava puolue.*

637 *Tavoittelemme kaikille vapautta olla oma itsensä sekä yhteiskunnan eriarvoisuutta*

638 *aiheuttavien valtarakenteiden aktiivista purkamista.*

- 639 ● Oman kehon koskemattomuus / sukupuolen moninaisuus
- 640 ○ Uudistetaan translakia niin, että myös alaikäisten sukupuolen korjaus
- 641 helpottuu ja poistetaan keinotekoiset odotusajat.
- 642 ○ Kielletään intersukupuolisten lasten lääketieteellisesti tarpeettomat
- 643 sukuelinkirurgiset toimenpiteet, sekä myös intersukupuolisten lasten
- 644 lääketieteellisesti tarpeettomat hormonihoidot.
- 645 ○ Luodaan juridinen kolmas sukupuoli, vähennetään virallisissa yhteyksissä
- 646 tarpeetonta sukupuoliluokittelua ja selvitetään juridisesta
- 647 sukupuolimerkinnästä luopumista pitkällä tähtäimellä.
- 648 ● Puututaan vihapuheeseen vihapuhetyöryhmän esittämillä keinoilla ja puututaan
- 649 tehokkaammin maalittamiseen.
- 650 ○ Säädetään verkkoympäristössä väkivallalla uhkaaminen ja joukolla tapahtuva
- 651 häirintä virallisen syytteen alaisiksi rikoksiksi.
- 652 ● Viharikoksia koskevan sääntelyn uudistaminen.
- 653 ● Työpaikoille ja muihin organisaatioihin tehokkaat keinot puuttua häirintään ja
- 654 syrjintään.
- 655 ○ Siirretään julkisyhteisöjen työsyryntäasiat hallinto-oikeuksiin.
- 656 ○ Edistetään anonyymin rekrytointin käyttöä laajasti.
- 657 ● Uudistetaan syrjinnän valvonta ja sen resurssit. Otetaan käyttöön tekoälymenetelmiä
- 658 syrjintään viittaavien tilastopoikkeamien havaitsemiseen julkishallinnon
- 659 päätösprosesseissa.

660 Vaalitaan vähemmistökansojen, -kielten ja kulttuurien rikkautta

661 *Haluamme, että ihmisillä on mahdollisuus ja vapaus toteuttaa omaa kulttuuriaan ja samalla*

662 *huolehtia, että myös ihmisoikeudet toteutuvat täysimääräisesti.*

- 663 ● Parannetaan saamelaiden oikeuksia.
- 664 ○ Ratifioidaan ILO:n alkuperäiskansoja koskevan yleissopimus 169.

- 665 ○ Varmistetaan, että lainsäädäntö saamelaiskäräjistä vastaa saamelaisten
666 itsemääräämisoikeutta.
- 667 ○ Viedään loppuun saamelaisten totuus- ja sovintokomitean työ ja toteutetaan
668 sen asettamat toimenpiteet.
- 669 ○ Tuetaan saamenkielisten lasten omakielisyyttä jo neuvolapalveluista alkaen
- 670 ○ Otetaan käyttöön ennakkosuostumus (FPIC-periaate) saamelaisia koskevissa
671 asioissa, kuten maankäytössä saamelaisalueella.
- 672 ● Karjalaisten ja romanien kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien turvaaminen.
- 673 ○ Elvytetään karjalan kieltä. Lisätään karjalan kielen kielipesiä ympäri maata ja
674 etäyhteyksien kautta karjalan kielen opetusta perusopetuksessa.
- 675 ○ Tuetaan vähemmistökielisten mahdollisuutta saada omankielistä luotettavaa
676 mediasisältöä ja edistetään kulttuurin ylläpitämistä myös kansainvälisenä
677 yhteistyönä.
- 678 ● Kuurojen ja viittomakielisten oikeuksien ja palvelujen varmistaminen ja valtiollisen
679 sorron käsittely.
- 680 ○ Varmistetaan että kuurojen oikeudet ja mahdollisuudet hälyttää ja saada apua
681 toteutuvat täysimääräisesti hätäkeskus- ja pelastuspalveluissa.
- 682 ○ Vahvistetaan suomalaisen ja suomenruotsalaisen viittomakielisten väestön
683 oikeutta saada peruspalveluita omalla äidinkielellään.
- 684 ○ Toteutetaan kuurojen totuus- ja sovintoprosessi.

685 Luodaan pelisäännöt maahanmuutolle ja edellytykset 686 kotoutumiseen

687 *Suomi on monikulttuurinen maa, joka toivottaa tervetulleeksi niin kansainväliset osaajat ja*
688 *opiskelijat kuin suojaa ja turvaa tarvitsevat ihmiset. Tuetaan maahanmuuttajien kotoutumista*
689 *ja vähennetään paperittomuutta aktiivisesti sekä autetaan ihmiskaupan uhreja nykyistä*
690 *tehokkaammin.*

- 691 ● Luodaan oikeudenmukaiset ja inhimilliset pelisäännöt maahanmuutolle. Toteutetaan
692 maahanmuuttolain kokonaisuudistus.
- 693 ○ Helpotetaan perheenyhdistämistä.
- 694 ○ Poistetaan turhat karenssit työnteolta.
- 695 ● Parannetaan kotoutumisen edellytyksiä.
- 696 ○ Kotoutumispolitiikamme perustana on maahanmuuttajan sitoutuminen
697 Suomen lakeihin ja perusarvoihin sekä oikeus oman kulttuurinsa
698 säilyttämiseen.
- 699 ○ Syvennetään kielenopetusta ja tarjotaan sitä kaikille maahanmuuttajille.
- 700 ○ Tuetaan erityistoimilla maahanmuuttajanaisten työllistymistä. Kotiäitien pääsy
701 kielenopetukseen on varmistettava.
- 702 ○ On löydettävä myös perinteisten kotouttamistoimien ulkopuolelle helposti
703 putoavat, esimerkiksi kantasuomalaisten puoliset, ja tarjottava heille
704 asianmukaista tukea.
- 705 ● Perustetaan julkisesti hallinnoitu apurahajärjestelmä ulkomailta saapuvien, vainoa ja
706 väkivaltaa lähtömaasta pakenevien opiskelijoiden tukemiseksi.
- 707 ● Huono-osaisuuden kasaantuminen samoille asuinalueille pitää estää
708 asuntopolitiikalla ja koulupiirijaoilla.

- 709 ● Ehkäistään aktiivisin toimin paperittomuutta ja helpotetaan jo maassa olevien
710 paperittomien tilanteita.
711 ○ Paperittomille oikeus perustarpeet täyttävään terveydenhuoltoon.
712 ○ Helpotetaan oleskeluluvan saamista humanitaarisin perustein
713 ● Ihmisellä on oltava mahdollisuus tehdä esimerkiksi rikosilmoitus, vaikka ei olisi
714 pysyvää oleskelulupaa, ilman pelkoa, että tieto siirtyy toiselle viranomaiselle.
715 ○ Vahvistetaan ihmiskaupan rikostutkinnan resursseja.
716 ○ Poistetaan ulkomaalaislaista seksuaalipalvelujen myynti käännätyksen
717 perusteista.

718 Puolustetaan oikeusvaltion perusteita ja demokratiaa

719 *Oikeusvaltio tarvitsee riippumattoman ja ripeän oikeusjärjestelmän, jossa jokaisella on aito*
720 *mahdollisuus hakea ja saada oikeutta. Vapaan, journalistisin perustein toimivan median*
721 *toimintaedellytykset on turvattava, jotta totuus on jatkossakin yhteiskunnallisen keskustelun*
722 *perusta.*

- 723 ● Vahvistetaan perus- ja ihmisoikeuksien asemaa lainvalmistelussa sekä niitä valvovia
724 instituutioita. Oikeusturvan toteuttamisesta vastaavien viranomaisten perusrahoitus
725 on turvattava riittävällä tavalla. Puututaan tuomioistuinkäsittelyn hitauteen ja
726 kalleuteen.
727 ○ Selvitetään mahdollisuutta tuomioistuimille vaihtoehtoisin kevyempiin
728 riidanratkaisumenetelmiin.
729 ○ Otetaan käyttöön oikeusasioiden käsittelyyn seurantatyökalu ja oikeustulkit.
730 ● Vahvistetaan tuomioistuimen itsenäistä asemaa ja varmistetaan niiden
731 riippumattomuus siinäkin tilanteessa, että vallassa oleva hallitus kyseenalaistaa
732 oikeusvaltion periaatteet. Tehdään selvitys tuomioistuinten riippumattomuuden
733 takeista.
734 ● Perustuslain päivittämisen käynnistäminen.
735 ● Vahvistetaan vaalijärjestelmän demokraattisuutta
736 ○ Madalletaan piilevää äänikynnystä vaalipiireissä.
737 ○ Lasketaan äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden ikäraja 15 vuoteen kaikissa
738 vaaleissa sekä kansalaisaloitteissa.
739 ● Parannetaan luotettavan journalismin toimintaedellytyksiä.
740 ○ Puolustetaan Ylen roolia laadukkaana ja laajasti tavoittavana maksuttomana
741 mediana eikä rajoiteta lainsäädännöllä sen toimintaa.
742 ● Puututaan rakenteelliseen korruptioon ja esteellisyyksiin.
743 ○ Perustetaan hallinnonalojen välinen toimija korruption ehkäisyyn.
744 ○ Selvitetään kampanjakaton käyttöönottoa vaalirahoituksessa ja veloitetaan
745 julkaisemaan vaalirahoitus myös niiden osalta, jotka eivät tulleet valituksi.
746 ● Kootaan ihmisoikeustaloon eri valtuutetut (esim. ihmisoikeusvaltuutettu,
747 lapsiasiainvaltuutettu ym.)
748 ● Varmistetaan, että valtio kohtelee kaikkia maailmankatsomuksia tasavertaisesti.
749 ○ Uskonnollisia yhteisöjä kohdellaan samoin kuin muitakin kolmannen sektorin
750 toimijoita.

751 Huolehditaan turvallisuudesta ja varautumisesta

752 *Sisäisen turvallisuuden keskiössä on oltava kokonaisvaltainen ihmislähtöinen*
753 *turvallisuusajattelu sekä kriisinkestävytyden parantaminen. Perinteisten turvallisuusuhkien*
754 *lisäksi uusiin uhkiin, kuten kyberhyökkäyksiin, on varauduttava tehokkaammin. Meidän on*
755 *myös opittava ymmärtämään enemmän yhteiskunnallista polarisaatiota ja katkaisemaan*
756 *huono-osaisuuden kierre.*

- 757 ● Huolehditaan suomalaisten turvallisuudesta.
    - 758 ○ Puututaan pehmeillä ja kovilla keinoilla nuorisorikollisuuden kasvuun ja
759 jengiytymiseen sekä ehkäistään väkivaltaista radikalisaatiota.
760 ○ Vahvistetaan poliisien toimintaedellytyksiä. Nostetaan poliisien määrää ja761 resurssoidaan esitutkintaa riittävästi.762 ○ Syyttäjän pitäisi olla tutkinnanjohtajana rikostutkintaprosessissa763 ○ Laillisuusvalvojiilla oikeus tutkintapyyntöihin.
- 764 ● Varmistetaan kriisinkestävyys ja pitkän tähtäimen huoltovarmuus
  - 765 ○ Uudistetaan valmiuslaki pitäen kiinni perus- ja ihmisoikeuksista. Uusitaan
766 lainsäädäntömme ja viranomaisten toiminta pandemian oppien pohjalta.
- 767 ○ Varmistetaan kyky riittävään omavaraisuuteen energiantuotannossa,768 puolustuksessa, ruoantuotannossa ja muissa keskeisissä yhteiskunnan769 toiminnoissa.770 ○ Jaetaan joka kotiin kansalaisen valmiusopas Ruotsin tapaan
- 771 ● Vahvistetaan hybridivaikuttamisen torjuntaa
  - 772 ○ Vahvistetaan kyberturvallisuuskeskuksen resursseja ja vastuiden selkeyttä.
773 ○ Uudistetaan valmiuslaki.
- 774 ○ Lisätään kansalaisten medialukutaitoa775 ○ Tuetaan eurooppalaista hybridiosaamiskeskusta
- 776 ● Vahvistetaan ruoantuotannon omavaraisuutta
  - 777 ○ Lisätään valkuaisomavaraisuutta ja huolehditaan perinnelajikkeiden ja
778 perinnerotujen elinvoimaisuudesta.
- 779 ○ Ohjataan polttoaineiden valmisteveron palautusjärjestelmän varoja maatilojen780 uusiutuvien energioiden käytön ja investointien tukeen.781 ○ Päästetään uudet peltoalat ("raiviot") myös ympäristö- ja782 luonnonhaittakorvauksen piiriin.783 ○ Vähennetään riippuvuutta tuontilannoitteista ja pyritään vähentämään784 lannoittamisen tarvetta kehittämällä viljelymenetelmiä.
- 785 ● Vankiterveydenhuollon rahoitus uudistettava ja vankien sosiaaliturvaa vahvistettava.
  - 786 ○ Otetaan sopimushoito osaksi seuraamusjärjestelmää
787 ○ Selvitetään nuorisorangeistuksen käyttö ja kehittäminen.
- 788 ● Uudistetaan rikoslakia siten, että ensihoidossa työskenteleeviin kohdistuva uhka on
- 789 erityisen tuomittavaa (vrt. poliisi)
- 790 ● Perustetaan erillinen yksikkö tutkimaan poliisirikoksia.

791 Turvataan yksityisyyden suoja digitaalisessa maailmassa

792 *Digitaalisuus tekee tietojen keräämisestä ja ihmisten valvonnasta kokoajan helpompaa ja*
793 *halvempaa. Haluamme varmistaa, että tietoyhteiskunnassa tietoja yksilöstä ei kerätä*
794 *enemmän kuin on välttämätöntä.*

- 795 ● Vahvistetaan ihmisen oikeutta itseään koskevaan tietoon
  - 796 ○ Lisätään oikeus itseä koskevaan tietoon (omadata) julkisuuslakiin ja
  - 797 tiedonhallintalakiin.
  - 798 ○ Laajennetaan tiedollista itsemääräämisoikeutta, esimerkiksi ottamalla
  - 799 käyttöön oikeus pyytää omia terveystietoja poistettaviksi, kun tietoja ei enää
  - 800 tarvita hoidon vuoksi.
- 801 ● Pidetään huolta tietoturvasta ja yksilönvapauksista.
  - 802 ○ Säädetään julkisessa päätöksenteossa käytettävien algoritmien, lähdekoodin
  - 803 ja datan riskiluokituksesta sekä avoimuudesta ja kuulumisesta julkisuuslain
  - 804 piiriin.
  - 805 ○ Laaditaan julkishallinnon tietovarannoille sitovat laatukriteerit sekä
  - 806 varmistetaan tietovarantojen ja rajapintojen käyttöönotto ja ylläpito riittävällä
  - 807 koulutuksella ja resursseilla.
  - 808 ○ Ei hyväksytä salausteknologioita heikentäviä ratkaisuja.
  - 809 ○ torjutaan yleisluontoinen ja kohdentamaton valvonta (massavalvonta) sekä
  - 810 yritys- että viranomaistoiminnassa sekä suhtaudutaan pidättyvästi
  - 811 kokonaisten verkkosivustojen ja maksuliikenteen estoihin.
- 812 ● Henkilötunnuksen korvaaminen pitkällä siirtymäajalla yksilöintitunnuksella.

813 Elinvoimaiset kaupungit ja maaseutu

814 Mahdollistetaan alueiden ja kaupunkien elinvoima

815 *Haluamme nähdä Suomen, jossa kaupungit kasvavat kestävästi ja elämä maaseudulla*
816 *kukoistaa. Haluamme, että ihmisten voivat toteuttaa asumisunelmiaan ja että kestävät*
817 *elämäntapavalinnat ovat kaikille helppoja.*

- 818 ● Lisätään kohtuuhintaista asumista ja asumisen laatua
  - 819 ○ Pyritään hillitsemään asuntojen vuokrien nousua lisäämällä kohtuuhintaisen
  - 820 asuntokannan rakentamista ja varmistamalla riittävä asuntotuotanto
  - 821 kasvukeskuksissa.
  - 822 ○ Karsitaan ryhmärakentamisen esteitä ja etsitään keinoja
  - 823 yhteisöllisempään asumiseen.
- 824 ● Asunnottomuutta kokevien asunnottomien päivien määrän vähentäminen
- 825 asuntoneuvonnalla ja Asunto ensin -mallilla.
  - 826 ○ Lisätään ympärivuorokautisia kriisimajoituspaikkoja ympäri Suomen.
- 827 ● Selvitetään muuttotappioaluiden huonokuntoisten asuinkiinteistöjen purkukorvauksen
- 828 käyttöönotto. Korvauksella vähennettäisiin asuntojen ylitarjonnan aiheuttaman
- 829 arvonaleneman vaikutuksia alueen muihin kiinteistöihin ja asukkaisiin.

- 830 ○ Selvitetään myös mahdollisuus asuntojen myyntitappion verovähennykseen
831 ansiotuloista muuttotappiokunnissa.
- 832 ● Laajakaistan yleispalveluvelvoite kohti 100 Mbit/s-nopeuteen.
- 833 ● Vaalitaan maisema-alueita ja kulttuuriympäristöjä. Suojellaan rakennusperintöä.
- 834 ● Vahvistetaan hyvän elämän edellytyksiä kaikkialla Suomessa.
- 835 ○ Varmistetaan perusopetuksen ja toiseen asteen opetuksen monipuolinen
836 tarjonta koko maassa.
- 837 ○ Innovatiiviset ratkaisut palveluverkon ylläpitämiseksi. Uudistetaan sääntelyä
838 rohkeasti ja edistetään alueellisia kokeiluja.
- 839 ○ Valtion työpaikkojen monipaikkaisuus ja etätöiden laajat mahdollisuudet.
- 840 ○ Vahvistetaan kulttuurin roolia osana kuntien elinvoima- ja elinkeinopolitiikkaa.
- 841 ○ Alueellisesti kohdennetut reilun muutoksen kompensaatiot.
- 842 ● Kestävää kasvua kaupunkiin
- 843 ○ Valtion ja kuntien väliset maankäytön, asumisen ja liikenteen
844 järjestämistä koskevien MAL-sopimusten rahoituksen turvaaminen,
845 jotta tukevat kaupunkiseutujen kestävää kasvua.
- 846 ○ Kaupunkien investointikykyyn ratkaisuja sote-uudistuksen aiheuttaman
847 suhteellisen velkaantumisen.
- 848 ○ Eheytetään yhdyskuntarakennetta pitäen huolta lähiluonnon
849 saavutettavuudesta. Tavoitellaan sujuvaa kaupunkia, jossa palvelut ja
850 lähiluonto on maksimissaan 15 minuutin matkan päässä pyörällä tai
851 kävelemällä, mallia Jyväskylästä.
- 852 ● Lähiöohjelman jatkaminen, inklusiivinen kaupunkipolitiikka.

853 Rakennetaan tulevaisuuden kestävää liikennejärjestelmää ja 854 liikenteen taloudellista ohjausta

855 *Ihmisten ja tavaroiden pitää liikkua sujuvasti koko maassa ja rajojen yli, mutta sen pitää*
856 *tapahtua nykyistä kestävämmiin. Siksi sijoitamme erityisesti ratoihin, liikenteen*
857 *sähköistämiseen ja pyöräilyyn. Uudistamme liikenteen taloudellista ohjausta niin, että se*
858 *kannustaa kestäviin valintoihin alueellisesti reilulla tavalla.*

- 859 ● edistetään junaliikennettä
- 860 ○ lisätään satsauksia ratoihin painottaen kotimaan lentoliikennettä korvaavia
861 yhteyksiä, kunnossapitoa, pieniä parannushankkeita ja pullonkaulojen
862 karsimista
- 863 ○ lisätään seisakkeiden määrää ja käynnistetään säännöllinen lähijunaliikenne
864 Turun, Tampereen, Oulun, Lappeenrannan, Lahden ja Kouvolan seuduilla
- 865 ○ siirretään junakalusto erilliseen yhtiöön
- 866 ○ ohjataan lentoliikenteen tukia junayhteyksien parantamiseen ja lentoliikenteen
867 päästöjen vähentämiseen
- 868 ○ alennetaan ratamaksua ja -veroa
- 869 ● uudistetaan liikkumisen taloudellista ohjausta kestäväksi
- 870 ○ otetaan käyttöön ajan, paikan ja päästöjen mukaan porrastetut
871 tienkäyttömaksut korvaamaan osa polttoaineveroista tinkimättä
872 yksityisyydensuojasta

- 873 ○ mahdollistetaan paikallisten ruuhkamaksujen käyttö niitä haluaville
- 874 kaupunkiseuduille
- 875 ○ muutetaan työmatkavähennystä niin, että huojennus kohdistuu nykyistä
- 876 paremmin pienituloisille ja ohjaa vahvemmin joukkoliikenteen käyttöön siellä,
- 877 missä se on kohtuullisesti mahdollista
- 878 ○ poistetaan kilometrikorvausten ylikompensaatio
- 879 ○ lasketaan polkupyörien arvonlisäveroa
- 880 ○ asetetaan progressiivinen lentovero, joka kohdentuu runsaasti lentäviin
- 881 ● tuetaan kävelyä ja pyöräilyä edistäviä hankkeita kunnissa
- 882 ● parannetaan kuljetusalan kilpailukykyä ja kestävyyttä
- 883 ○ myönnetään hankintatukea ammattiliikenteen vähäpäästöisille autoille
- 884 ○ asetetaan tienkäyttömaksu ulkomaisille rekoille tai otetaan käyttöön raskaan
- 885 liikenteen tiemaksu ja hyvitetään se käyttövoimaverossa
- 886 ○ luodaan erityispitkien rekkojen tieverkosto
- 887 ● ajetaan EU:ssa sitä, että takaraja päästöttömiin uusiin autoihin siirtymisessä
- 888 aikaistetaan vuoteen 2030
- 889 ● vahvistetaan kansainvälisiä junayhteyksiä
- 890 ○ edistetään Rail Balticaa ja junatunnelia Tallinnaan
- 891 ○ parannetaan junayhteyksiä Ruotsiin
- 892 ● kehitetään kutsuliikennettä ja kuljetusten yhdistämistä maaseudulla

893 Tehdään maa- ja metsätaloudesta reilumpaa ja kestävämpää

894 *Maataloustuotannossa haluamme varmistaa viljelijän jaksamisen ja reilun hinnan myydystä*
895 *tuotteesta. Ympäristötasoa tulee nostaa ja samalla vaikuttaa, että EU:ssa sekä EU:iin*
896 *tuotavissa tuontituotteissa noudatetaan korkeampia ympäristö- ja eettisyysstandardeja*
897 *samalla parantaen suomalaisten tuotteiden kilpailukykyä.*

- 898 ● Varmistetaan, että tuottaja saa myymästään tuotteesta kannattavan tulon
- 899 kehittämällä ruokamarkkinoita ja parantamalla tuottajien neuvotteluasemaa.
- 900 ○ Otetaan käyttöön suomalaisen ruoan reilun hinnan varmistava “reilun kaupan
- 901 merkki”.
- 902 ○ Tuetaan tilamyyntiä suoraan kuluttajille ja nostetaan suomalaisen kestävä
- 903 maatalouden imagoa.
- 904 ● Vaikutetaan EU:n maatalouspolitiikkaan, että Suomen ympäristö- ja eläinsuojelutaso
- 905 sekä työolot olisivat minimitaso koko EU:n alueella. Edistetään kauppaneuvotteluissa
- 906 tuontituotteille korkeampia eettisyysstandardeja.
- 907 ○ Maataloustuille tukikatto.
- 908 ● Kohdennetaan maataloustuet aktiiviviljelijöille niin, että tuet ovat sidoksissa
- 909 ruoantuotantoon, huoltovarmuuteen tai luontopalveluiden ylläpitämiseen.
- 910 ○ Otetaan käyttöön pienten tilojen tuki.
- 911 ○ Tuetaan nuorten viljelijöiden alalle pääsyä ja alan houkuttelevuutta sekä
- 912 tilojen kykyä uudistaviin investointeihin.
- 913 ● Vähennetään maa- ja metsätalouden päästöjä ja parannetaan hiilen sitomista
- 914 taloudellisesti kannustavalla tavalla.
- 915 ○ Kannustetaan maataloudessa ja metsätaloudessa hiilensidontaan uusilla
- 916 hiilinielukurvauksilla.

- 917 ○ Kehitetään ja edistetään turvepeltojen kosteikkoviljelyä tutkimuksen,
- 918 koulutuksen, tiedottamisen ja tarvittaessa erilaisten tukitoimien avulla.
- 919 ○ Vähennetään metsän ja turvepeltojen raivauksella raivausmaksu.
- 920 ● Parannetaan talousmetsien resilienssiä metsätuhojen varalle monipuolistamalla
- 921 metsien rakennetta.
- 922 ● Luodaan markkinoita pitkäikäisille puutuotteille.
- 923 ● Parannetaan Itämeren tilaa
- 924 ○ tiukennetaan lannoiterajoituksia riskipelloilla
- 925 ○ kasvatetaan peltojen suojavyöhykkeitä
- 926 ○ tehostetaan typen poistoa puhdistamoissa
- 927 ○ Tehdään Lounais-Suomen hot spotin kattava ohjelma kalkki- ja
- 928 kipsikäsittelyyn sekä ravinnekiertoon.
- 929 ● Etsitään keinoja säästää paikallisille ihmisille tärkeitä maisema- ja virkistysalueita
- 930 metsätalouden kannalta reilulla tavalla.
- 931 ● Palautetaan maaseudun perinnemaisemia ja ennallistetaan perinnebiotooppeja.
- 932 ● Luodaan myös poronhoitajille maataloustuottajien kaltainen sijaisjärjestelmä.
- 933 ● Edistetään kuivan maan katataloutta vesistöjen ympäristövaikutuksen
- 934 pienentämiseksi. Varmistetaan kalastuskiintiöillä uhanalaisten ja heikentyneiden
- 935 kalakantojen elpyminen. Edistetään itämerirehun huomioimista ympäristöluvassa.

936 Uudistetaan ruokapolitiikkaa

937 *Kuluttajien vaatimukset ruokaa kohtaa muuttuvat. Eläinten hyvinvointi, sosiaalinen kestävyys*
938 *ja ympäristön tila korostuu yhä enemmän ja niistä voi muodostua viljelijälle myös kilpailuetu,*
939 *mikäli kuluttajalla on mahdollisuus valita. Uudistuvassa ruokapolitiikassa tarvitaan*
940 *ennakointia ja positiivista tulevaisuusajattelua.*

- 941 ● Vahvistetaan kotimaista kasvipäraseisen ruoan tuotantoa.
- 942 ○ **Julkiset ruokapalvelut: vaihtoehto 1**
- 943 ○ Julkiset ruokapalvelut kasvispainoitteisemmaksi.
- 944
- 945 ○ **Julkiset ruokapalvelut: vaihtoehto 2**
- 946 ○ Julkiset ruokapalvelut vegaaniseksi.
- 947 ○ Poistetaan eläintuotteiden menekinedistämistuet, kuten koulumaitotuki.
- 948 ○ Kohdennetaan maataloustukia kasvipäraseisen ruoan tuotantoon.
- 949 ○ Tuetaan kotimaisen kasvipäraseisten ruokien tuotekehittelyä ja tuotantoketjun
- 950 osien kotimaisuutta ja volyymin kasvattamista.
- 951 ○ Panostetaan monipuolisin keinoin kotimaiseen kasvijaalostukseen
- 952 olosuhteisiimme sopivien satoisien ja viljelyvarmojen palkokasvien
- 953 saatavuuden varmistamiseksi.
- 954 ● Sisällytetään elintarvikkeisiin hiilijaalanjätkimerkinnät ja selvitetään niiden verotusta
- 955 hiilijaalanjätkjen perusteella. Kehitetään EU-tasolla ruoan pakkausmerkintöjä myös
- 956 eläinten hyvinvointivaikutusten osalta.
- 957 ● Otetaan käyttöön vero terveydelle haitalliselle ruualla ja antibioottivero Suomessa
- 958 myytävälle lihalla Ruotsin mallin mukaisesti parantaen näin suomalaisen
- 959 antibioottivapaan ruoan kilpailuasetelmaa.

960 Parannetaan eläinten oikeuksia ja hyvinvointia

961 *Eläimillä on ihmisistä riippumaton ja rahassa mittaamaton arvo. Haluamme, että eläinten*
962 *yksilölliset tarpeet on otettava huomioon kaikessa julkisessa ja yksityisessä toiminnassa,*
963 *joka vaikuttaa olennaisesti eläinten elinolosuhteisiin tai elinmahdollisuuksiin.*

- 964 ● Kielletään turkistarhaus lyhyellä siirtymäajalla ja lopetetaan verkkopohjaisten häkkien
965 käyttö kaikilla tuotantoeläimillä.
- 966 ● Vähennetään luonnonvaraisten eläinten pyynnistä aiheutuvaa kärsimystä
967 ○ Tarpeetonta kärsimystä tai pitkittynyttä kipua aiheuttavien pyyntimenetelmien
968 kieltäminen
969 ○ Vieraslajiasetuksen aiheuttamien eläinsuojelullisten ongelmien ratkaiseminen,
970 kuten pentuaikaisen pyynnin lopettaminen.
- 971 ● Tuetaan eläintutkimusta ja otetaan tutkittu tieto, esimerkiksi kalojen tuntemasta
972 kivusta, osaksi päätöksiä. Panostetaan eläinkokeettomiin menetelmiin
973 lääketieteessä.
- 974 ● Huolehditaan lemmikkieläinten hyvinvoinnista
975 ○ Otetaan käyttöön lemmikkieläinten tunnistusmerkintä ainakin koirille, kissoille
976 ja kaneille ja kielletään ylijalostettujen rotujen myyminen.
977 ○ Otetaan käyttöön sallittujen lemmikkieläinten lista, jotta estetään lemmikiksi
978 sopimattomien villieläinten pitäminen.
- 979 ● Kielletään metsästystrofeiden tuonti Suomeen.
- 980 ● Puututaan ylijalostettujen tuotantoeläinten, kuten liikuntakyvyttömien broilereiden,
981 tuontiin.
- 982 ● Laitetaan eläinsuojelun valvontaresurssit kuntoon, valvontaeläinlääkäreille
983 parityöskentely ja valtakunnallistetaan poliisin eläinsuojeluyksikkötoimintamalli.
- 984 ● Korjataan eläinsuojelulaki ja varmistetaan, että eläintuottajille maksettavat
985 hyvinvointikorvaukset tukevat aidosti eläinten hyvinvointiparannuksia.

986 Suomi osana Eurooppaa ja maailmaa

987 Syvennetään eurooppalaista yhteistyötä

988 *Aikamme isojen ongelmien ratkaiseminen edellyttää vahvaa Eurooppaa. Siksi haluamme*
989 *syventää ja laajentaa eurooppalaista yhteistyötä. Samalla haluamme tehdä Euroopan*
990 *unionista avoimemman, kansanvaltaisemman ja kestävämmän.*

- 991 ● vahvistetaan Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaa
992 ○ aikaistetaan päästötavoitteita, korjataan EU:n päästökauppa, vahvistetaan
993 hiilinieluja ja päivitetään bioenergian kestävyyskriteerit
994 ○ rahoitetaan EU:n laajuisia liikenneverkkoja päästöttömän liikkumisen
995 edistämiseksi
996 ○ asetetaan tavoite puolittaa neitseellisten materiaalien kulutus EU:ssa vuoteen
997 2050 mennessä
998 ○ laajennetaan eurooppalaista suojelualueiden verkostoa, lisätään
999 ennallistamista ja varmistetaan, että suojelun taso on riittävä kaikissa
1000 luontotyypeissä

- 1001 ● päivitetään EU:n talouspolitiikkaa
- 1002 ○ uudistetaan EU:n rahoituskehys tukemaan talouden uudistumista niin, että
- 1003 keskiössä ovat ilmasto ja ihmiset
- 1004 ○ suunnataan maatalous- ja aluetukia uudelleen ympäristön kannalta kestävään
- 1005 toimintaan
- 1006 ○ uudistetaan unionin taloussäännöt mahdollistamaan vihreän siirtymän
- 1007 kannalta välttämättömät julkiset investoinnit sekä varmistamaan toisaalta
- 1008 sääntöjen joustavuus maiden erilaisissa olosuhteissa ja toisaalta uskottavuus
- 1009 talouden kestävyysden turvaamiseksi
- 1010 ○ kehitetään pysyvä menettely, jolla unioni pystyy tehokkaasti vastaamaan
- 1011 taloutta horjuttaviin kriiseihin
- 1012 ● vahvistetaan demokratiaa ja avoimuutta EU:n päätöksenteossa
- 1013 ○ lisätään vaaleilla valitun Euroopan parlamentin valtaa
- 1014 ○ laajennetaan enemmistöpäätöksiä, jotta yksittäiset maat eivät voi estää koko
- 1015 muuta Eurooppaa etenemästä
- 1016 ○ kytetään unionin rahoitus tiukasti oikeusvaltion, demokratian ja
- 1017 ihmisoikeuksien kunnioittamiseen
- 1018 ○ lisätään avoimuutta EU:n päätöksenteossa mm. avaamalla neuvoston
- 1019 keskustelut julkisuudelle
- 1020 ○ edistetään jäsenyysehdot täyttävien Euroopan maiden pääsemistä unioniin
- 1021 ● vastataan muuttoliikkeeseen ihmisoikeuksia kunnioittaen
- 1022 ○ luodaan turvallisia ja laillisia reittejä tulla Eurooppaan
- 1023 ○ puututaan pakolaisuuden juurisyihin
- 1024 ○ edistetään reilua vastuunjakoa pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden
- 1025 vastaanottamisessa EU-maiden kesken
- 1026 ● edistetään vastuullista yritystoimintaa ja puututaan verovälttelyyn
- 1027 ○ säädetään EU:n laajuinen sitova yritys vastuulaki, joka velvoittaa yritykset
- 1028 torjumaan ympäristö- ja ihmisoikeusloukkauksia koko tuotantoketjussa
- 1029 ○ kielletään metsäkatoa aiheuttavien ja lapsityövoimaa käyttävien tuotteiden
- 1030 tuonti unionin alueelle
- 1031 ○ sovitaan yhteisestä yhteisöveron minimitasosta ja luodaan yhtenäiset
- 1032 laskentaperusteet yritysverotukselle
- 1033 ○ lisätään avoimuutta, läpinäkyvyyttä ja automaattista tietojenvaihtoa
- 1034 verovälttelyn estämiseksi
- 1035 ● vahvistetaan unionin toimia sosiaalisen oikeudenmukaisuuden puolesta
- 1036 ○ lisätään unionin rahoitusta koulutukseen sekä tutkimukseen ja kehitykseen
- 1037 ○ luodaan EU:n laajuiset perusturvan ja työelämän vähimmäisehdot

1038 Tehdään rohkeaa maailmanpolitiikkaa arvojemme pohjalta

1039 *Monet maailman kriisit ovat viime aikoina pahentuneet ja pitkittyneet. Maamme voi kuitenkin*
1040 *olla selvästi kokoaan suurempi yhteisten ongelmien ratkaisijana. Siksi haluamme Suomen*
1041 *puolustavan sääntöperustaista maailmanjärjestystä, edistävän YK:n kestävän kehityksen*
1042 *tavoitteita ja lisäävän kansainvälistä kehitys- ja ympäristörahoitusta.*

- 1043 ● tuetaan kansainvälistä yhteistyötä
- 1044 ○ ajetaan YK:n uudistamista, tehostamista ja vaikuttavuuden parantamista

- 1045 ○ tavoitellaan YK:n turvallisuusneuvoston jäsenyyttä 2030
- 1046 ○ edistetään demokratioiden liittoutumista vastapainona harvainvaltaisten
- 1047 valtioiden aseman nousulle
- 1048 ● padotaan pakottein ja muin tarvittavin keinoin Venäjän sotimista ja muita yrityksiä
- 1049 epävakauttaa lähialueitamme
- 1050 ● edistetään kaupan esteiden raivaamista sopimuksilla, joissa on tiukat ympäristö-,
- 1051 ihmisoikeus- ja työoloehdot
- 1052 ● lisätään ja tehostetaan kansainvälisen yhteistyön rahoitusta
- 1053 ○ sitoudutaan nostamaan kansainvälisen kehitys- ja ilmastorahoituksen osuus
- 1054 yhteensä prosenttiin bruttokansantuotteesta
- 1055 ○ ohjataan vähintään 0,2 % vähiten kehittyneille maille ja kasvatetaan
- 1056 kansalaisjärjestöjen osuutta
- 1057 ○ edellytetään kehitysyhteistyöltä vaikuttavuutta ja tehokkuutta
- 1058 ○ edistetään kansainvälistä ilmasto-oikeudenmukaisuutta mm. tukemalla
- 1059 ilmastovahinkojen korvaamista ja edistämällä ilmastoratkaisujen
- 1060 käyttöönottoa
- 1061 ○ lisätään tukea naisten oikeuksille, tyttöjen koulutukselle ja perhesuunnittelulle,
- 1062 jotta jokainen nainen voi päättää itse lasten hankinnasta
- 1063 ● pyritään vauhdittamaan väestönkasvun taittumista edistämällä ihmisoikeuksien
- 1064 toteutumista
- 1065 ● valjastetaan yksityisen sektorin ja maahanmuuttajayhteisöjen osaaminen ja
- 1066 voimavarat köyhyyden vähentämiseen ja rauhanvälitykseen globaalissa etelässä
- 1067 ● tuetaan harvainvaltaisten maiden kansalaisyhteiskuntia
- 1068 ● ajetaan kansainvälistä sopimusta ympäristötuhonnan (ecocide) kriminalisoinnista
- 1069 ● vaaditaan patenttisuojaan poistamista rokotteilta yleisvaarallisia tartuntatauteja
- 1070 vastaan, jotta pandemioilta voidaan tulevaisuudessa suojautua paremmin

1071 Varmistetaan Suomen puolustus turvallisuustilanteen

1072 heikennyttä

1073 *Euroopan turvallisuustilanne on mullistunut ja epävakaus maailmalla lisääntynyt. Siksi*

1074 *turvaamme Suomen puolustuskyvyn kaikissa tilanteissa ja olemme valmiita arvioimaan*

1075 *uudelleen asemaa puolustusyhteistyössä. Haluamme myös tehdä Suomesta rauhan*

1076 *rakentamisen suurvallan.*

- 1077 ● vahvistetaan puolustusyhteistyötä
- 1078 ○ tiivistetään pohjoismaista puolustusyhteistyötä
- 1079 ○ kehitetään EU:n yhteistä puolustusta (mm. turvalausekkeiden
- 1080 harjoittelu)
- 1081 ● **Nato-jäsenyys: vaihtoehto 1**
- 1082 ● päätetään hakea Nato-jäsenyyttä, jos
- 1083 ○ se on välttämätön Suomen turvallisuuden kannalta
- 1084 ○ kansalaismielipide tukee jäsenyyttä
- 1085 ○ jäsenyys valmistellaan kiinteässä vuoropuhelussa Ruotsin kanssa
- 1086 ○ sitoudutaan olemaan ottamatta ydinaseita Suomen alueelle

- 1087 ● **Nato-jäsenyys: vaihtoehto 2**
1088 ● päätetään hakea Nato-jäsenyyttä
- 1089 ● **Nato-jäsenyys: vaihtoehto 3**
1090 ● jatketaan Suomen nykyistä linjaa, johon sisältyy Nato-optio
- 1091 ● uudistetaan asevelvollisuutta
1092 ○ laajennetaan kutsunnat koskemaan koko ikäluokkaa
1093 ○ toteutetaan selvitys yhtäläisestä asevelvollisuudesta ja aloitetaan sen pohjalta
1094 valmistelu järjestelmän uusimiseksi
1095 ○ siirrytään pitkällä aikavälillä kohti vapaaehtoista asepalvelusta
1096 ○ lyhennetään siviilipalvelusta
- 1097 ● lisätään vapaaehtoisen maanpuolustuksen koulutustarjontaa erityisesti ihmisille, jotka
1098 eivät ole käyneet armeijaa
- 1099 ● edistetään kriisinhallintaa, rauhanturvaamista ja konfliktien sovittelua
- 1100 ● hyväksytään tarvittaessa aseiden vienti hyökkäyssotia vastaan puolustautuviin
1101 demokratioihin, mutta lopetetaan asevienti harvainvaltaisiin maihin
- 1102 ● vaaditaan humanitaarisen oikeuden täysimääräistä soveltamista myös
1103 kybersodankäyntiin
- 1104 ● liitytään ydinasekieltosopimukseen
1105 ● edistetään kansainvälistä sopimusta autonomisten aseiden kieltämiseksi